

vsakem vokalnem koncertu, slišal na vsakem orkestralnem. Unionska dvorana je po predelavi postala skrajno slaba v akustičnem oziru. Žamet na balkonih, za zborom platno (prosim!), na desno in levo vdolbine pod balkonom, ki jih je rajnki Hubad kot dober poznavalec akustičnih principov zakril z zastori (zdaj jih ni več)! To so nemogoči pogoji za koncertiranje. Zato se pevci ne slišijo med seboj.

Interpretacijsko je našel dirigent skladbam primeren, izdelan in z dinamičnimi ter agogičnimi domisleki močno poživljen ter podkrepljen izraz. Dihalna tehnika, ki jo je doprinesel zboru, lahko služi za vzor! Moti pa nasilno odtrgovanje zaključkov pri frazah. Diminuiranje zaključnih tonov, kot ga slišimo pri večini zborov, sicer tudi slabo vpliva, toda srednja pot bo tudi tu najboljša. Od obeh solistov je ugajal g. Dolničar, ki je zapel muzikalno in zanesljivo.

Sledeči koncerti nam bodo — upajmo — pokazali nadaljni nagli razvoj naše zborovske glasbe iz teh skromnih začetkov. Po Gallusu, ki je zasijal kot meteor, bi prišle še sedaj na vrsto skladbe, katere prenesejo vzporedno z vsemi drugimi skladbami evropskih narodov. Saj bo tudi v njih še mogel pokazati g. Marolt vse vrline svojega odličnega zbora. *D. Švara*

MED KNJIGAMI IN DOGODKI

ANTON INGOLIČ: NA SPLAVIH. Roman. — Svet in življenje, ki ju je upodobil Ingolič v svojem tretjem romanu, spadata med najbolj svojstvene strani naše sodobne resničnosti, ki so v slovenskem povojnem pripovedništvu našle svoj literarni izraz. Pisatelj, ki se je doslej gibal predvsem v kmečkem okolju, kar velja zlasti za njegova večja dela, se je s tem romanom lotil literarno še povsem neodkritega, družbeno, človeško in psihološko zelo svojevrstnega dela našega narodnega življenja, si je utrl pot med sicer maloštevilno, a sila zanimivo in za nekatere naše pokrajine zelo značilno ljudsko plast. S to premaknitvijo svojega pisateljskega interesa je Ingolič sicer ostal, kar je bil: opisovalec preprostega podeželskega ljudstva; ali vendar pomeni ta spis pomembno vsebinsko obogatitev njegovega dela, še več: mu je z njim uspelo prestopiti tradicionalni in že kar stereotipni okvir našega pripovedništva o kmetu, ne da bi se bil s tem izneveril svoji stalni stroki in usmerjenosti. Skrivnost tega uspeha pa ni v ničemer drugem kakor v neki Ingoličevi lastnosti, ki je nanjo treba najprej opozoriti in ki pri nas še zmeraj ni deležna tistega ugleda, ki ga drugod z vso samoumevnostjo uživa že nekaj lepih desetletij. To je vnema za podroben, malone znanstveno temeljit študij gradiva, ljudi, okolja in dogajanja, ki se jih je pisatelj namenil umetniško oživiti. Zakaj pripovednik-realist, pa naj bi bil še tako izreden umetniški talent, ne more nikdar nikoli le lagodno čakati, da se mu gradivo samo ponudi ter mu življenje in človeška duša razodeneta svojo zadnjo resnico. Pripovedništvo, kakor razumemo ta pojem že od Zolaja, je prebito trda tlaka, in človek, ki se mu je zapisal kot svojemu poklicu, mora biti skrajno vesten opazovalec in iskalec dejstev, večten zbiralec pojavov in raziskovalec zakonov, ki je iz njih sestavljena življenjska resničnost.

Sledovi takega predhodnega študija so v Ingoličevem romanu očitni in njegovi rezultati nikakor niso slabi. Pisatelju je nujnost dejanske, življenjske izpričanosti

sleherne njegove zgodbe, slednjega značaja in dogodka že od nekdanj tako nedotakljiv aksiom, da so nekatera njegova zgodnejša dela zavoljo te težnje nihala že na samem robu naturalizma. Ingolič je tudi sedaj ostal zvest tej svoji metodi in samó tako je mogel gimnazijski profesor v Ptujju napisati roman o splavarjih. Sam je nekajkrat prevozil Dravo ter korenito spoznal svoje splavarje, njihove navade, posebnosti in njihov življenjski način; vsa divja svoboda in vsa muka njihovega življenja se mu je mogla razkriti edinole zato, ker je ni zgolj podživiljal, temveč dejanski doživel, ker je lemez ožuljil tudi njegove dlani ter je tudi njega pral dež in ga je žgalo sonce sredi valov, ker je sam izkusil grozo borbe s pogoltno reko ter je sam strmel v oblake in zvezde, ki popotujejo s splavi v daljne dežele. Preštudiral je splavarski poklic in vprašanja lesne trgovine celó do vseh tehničnih podrobnosti ter dolgo z vso marljivostjo zbiral in urejeval podatke, zapiske in koncepte — kar vse daje njegovemu obravnavanju splavarskega življenja tisto gotovost poznavalca in izvedenca, ki bi je ne mogla nadomestiti še tako bujna zmožnost predstavljanja. Resda ni mogoče utajiti, da učinkuje ta skorajda optična avtentičnost vsega, kar Ingolič opisuje, tu in tam že nekam suhoparno ter se bralec včasih ne more ubraniti vtisa, da je pisateljeva skrbnost glede teh reči v nekem smislu že nekoliko pretirana, to se pravi, da ponekod morda že ovira sprostitev njegove stvariteljske domišljije, ki že tako in tako ni ena najmočnejših strani Ingoličevega pisanja. Sploh se vsiljuje mnenje, da je eden poglavitnih problemov Ingoličevega nadaljnjega razvoja ravno v tem, v kolikšni meri se mu bo posrečilo v okviru njegove strogo realistične, kajkrat že domala razumsko pretehtane navezanosti na dejanska dejstva najti zadosti možnosti za popolno izživetje njegove čustvenosti in umetniške domišljije. Ne bilo bi mogoče zanikati, da se pisatelj tega vprašanja ne zaveda ter si ne prizadeva, da bi umetniško uravnovesil obe komponenti svojega ustvarjanja. Njegovo delo in še posebej ta roman dovolj zgovorno dokazujeta resnost in temeljitost, s katerima se posveča svojemu poklicu in ki sta vredni vsega priznanja. Primerjava obravnavanega dela s »Sosesko« in zlasti še z »Lukarji« kaže ravno s te plati nesporen in viden napredek, spričo katerega zveni še dvakrat bolj čudno opazka Lina Legiša, ki si je na str. 324 lanskega letnika »Dejanja« dovolil drznost, da je o romanu, ki ga je bil avtor komajda napovedal, že skeptično in zviška prerokoval, »da tudi ta ne bo zahteval kakšnih prevelikih priznanj...«

Res, Ingolič morebiti ne preseneča z nepričakovanimi dejanji, a da napreduje varno in gotovo, da napreduje nenehno in nenavadno vztrajno, o tem ne more biti več nobenega dvoma. Jasno je kajpada, da bi se ne premaknil kdove kako daleč, če bi se vsa njegova prizadevnost omejila edinole na prej omenjeni študij. Ali v pričujočem romanu Ingolič že zdavnaj ni več zgolj marljiv zbiralec in urejevalec gradiva, marveč se je uspešno uveljavil tudi kot umetniški oblikovalec. Če se je svoje dni njegovo pisanje resnično izživiljalo bolj na površini življenjskega dogajanja ter pisatelj ni znal vselej poseči dovolj globoko v človeško jedro svoje zgodbe, je ta roman zelo očitvidna priča njegovega umetniškega in človeškega poglobljanja, ki se razodeva tako v trdnejšem obvladovanju gradiva in oblikovnih načel kakor tudi v pristnejšem upodabljanju človeških osebnosti in usod. Na tem širokem in po dogajanju zelo bogatem konceptu je pisatelj svojo spretnost glede kompozicije in arhitektonike romana nedvomno izpričal; bolj je gotov samega sebe, njegov pogled je ostrejši, prijem širši, obsežno gradivo razporeja s trdno roko in pravim občutkom za mero in sorazmerje, dogodki se mu več ne grmadijo drug na drugega, dejanje se razvija v neprisiljeni, stopnjevani dinamiki. Tudi ni Ingolič nikdar izgubil pregleda nad vso pisano

množico nastopajočih osebnosti ter je sleherni človeški usodi odmeril mesto, ki ji po njeni važnosti pripada. A še zlasti je treba poudariti dejstvo, da je pisatelj v tem romanu svojim ljudem mnogo bližji kakor je bil nekdanj; njegov odnos do njih je intimnejši in gorkejši, mednje je razdal več svojega srca in se je zategadelj tudi mogel živeti vanje ter se istovetiti z njimi. Ne sili jih več živeti in ravnati po svojem načrtu, temveč predvsem po zakonih njihove lastne narave, jih upodablja z večjim zanimanjem in zrelejšo uvidevnostjo, to je: življenjsko pristneje in umetniško objektivneje. Zavaljo te pisateljeve globlje čustvene prizadetosti je v tem romanu tudi pokrajina vse bolj zaživela kakor v njegovih dosedanjih spisih ter se pripoved ponekod prelije v lirične opise in meditacije, kakršne so bile dosihmal v Ingoličevem delu dokaj redek pojav. Tako se je naposled tudi okrepil njegov smisel za intimne bridkosti in blodnje človeškega srca, o čemer pričata zlasti zgodba Markove nesrečne ljubezni in pa prisrčna podoba njegove žene Tinke, ki spada med pisateljeve najbolj uspele človeške postave.

Ingolič je že v »Lukarjih« pokazal voljo do umetniškega obravnavanja kolektivne problematike in tako tudi v tem primeru ni mogoče govoriti o kaki izraziti osrednji osebi romana ne o eni sami, pglavitni zgodbi. Dejanje romana sestavlja pestra množica človeških usod, ki bi jih bilo mogoče strniti v dve skupini: v prvi je povest Knezove družine, v drugi dejanje in nehanje splavarjev; v le-tej so epizodni momenti pogostejši, dasi nikdar ne prerasejo splošne pripovedne linije, glede česar zasluži Ingolič vso pohvalo. V skladu s tako zasnovo romana je avtor tudi precej enakomerno in nepristransko razdelil svojo pozornost med posamezne osebnosti.

Ingolič ne spada med pisatelje, ki mukoma rijejo v globino človeške duše, njegova pripoved je stvarna in vzdržna, psihologiziranje mu je tuje in niti svojih ljudi niti njihovega notranjega dogajanja skoraj nikoli posebej ne pojasnjuje; gleda in opisuje jih nekako od zunaj ter jih označuje predvsem z njihovimi besedami in dejanji, le poredkoma z razčlenjanjem njihovih skritih miselnih in čustvenih utripov. Ali tako ravnanje, najsi se povsem ujema z Ingoličevim pripovednim načinom, ki je ves v znamenju dejanja, dramatične akcije, terja od pisatelja sila oster občutek za svojstvenost človeške narave in nič manj tudi zmožnost, ujeti vse njene bistvene izrazitosti zgolj z nekaj krepkimi potezami, postaviti človeka tako rekoč že prvi hip povsem zgrajenega na oder, ga ustvariti naenkrat in celotnega, kakor se poraja junak iz ruske bajke. Ta izredno kočljiva čarovnija ni Ingoliču prav vselej popolnoma uspela; tu in tam se mu ljudje ne rode pod peresom dovolj svojski, jih ne pokaže v njihovih najtipičnejših, najosebnejših, izključno njihovih značilnostih, v vsej njihovi individualni enkratnosti. Pečat takšne splošnosti leži zlasti na Marku Knezu, pa tudi na njegovi ljubici, študentki Jani, ki je v svojem govoru in vedenju nekam neotipljiva, nepredstavljava. Drugokrat Ingolič krepko poudari in uspešno predstavi kako osebnost v nekaterih njenih življenjskih manifestacijah, a zanemari druge, manj očitne; tak je, postavim, splavar Žima (daljni sorodnik Jerneja iz »Lukarjev« in Smeha iz »Soseske«), kot voditelj, organizator in agitator zelo živa in zanimiva, toda kot človek in zasebnik nekoliko nepojasnjena podoba. Zaradi te težnje, karakterizirati človeka predvsem po eni strani njegovega značaja, se Ingoliču včasih kakšna postava izprevrže že skoraj v tip, kakršen je na primer splavar Irga, v katerem je pisatelj vtelesil dve značilni splavarski strasti, namreč slo po veseljačenju in ženski, ki sta v tem pustolovskem poklicu, čigar delež je nenehna borba z elementi in samo smrtjo, človeško le preveč razumljivi. Trohico enostranski, če-

prav sicer dobro izklesani značaji so stari kormoniš Tomaž s svojimi neogibnimi in ustaljenimi kletvicami, slabič, alkoholik in klavrni Romeo Škrbinjek in strem-ljivi, odločni bodoči gospodar Miha, medtem ko si starca Petrun in Kajžnik, katerih bedno življenje in tragična smrt tako trpko opozarjata na socialni problem splavarjev, nista malce preveč podobno samo po usodi, ampak tudi po značaju. Zelo pristni osebnosti sta mladi korenjak in entuziast splavarskega življenja Drejč in pa grčavi, težkomiselni, a človeško tako toplo opisani drvar in posili-splavar Pep s svojim naivnim snom o devetem sinu, ki mu bo sam kralj za botra in ki bo postal general. Najvidnejša osebnost romana je bogati Knez, nekakšen splavarski Kralj na Betajnovi, podeželski mogotec, ki ga je mamon že tako dodobra zaslužnil, da ga je notranje povsem zmaličil, ga izpremenil v neke vrste obsedenca in prav za prav v defektnega človeka, čigar čustveno in miselno življenje je odmrlo za vse stvari na svetu razen za vprašanje lastnega bogastva in moči in čigar edina sentimentalnost je njegova malone opičja zaverovanost v hčer Ančko. Kot tak je Knez sprva nekam shematična podoba; v popolno, živo osebnost se razvije šele pozneje, ko ga izneverita sreča in njegova predstava življenja, ki je vsa zlagana in puhla, dasi sloni na tako otipljivi osnovi kakor so njegovi gozdovi, njegova skladišča in njegove blagajne. Ko mu jame spodnašati tla izpod nog življenje, ki ga je mislil tako tiransko mesiti po svoji volji, da je onesrečil vso svojo družino, tedaj se nenadoma izkaže, da se v tem oblastnežu v resnici skriva slabič, ki ga njegova življenjska filozofija ne more oteti in niti potešiti ne ter mu je njegov ponos samo v pogubo, saj ga nenehno žene v nespametno trmoglavost. A četudi se Knezova osebnost med dejanjem čedalje bolj kristalizira, ga Ingoliču vendarle ni uspelo popolnoma zaokrožiti in ustvariti iz njega tragično postavo, za kar bi zgodba utegnila nuditi obilo pogojev. Nova prikazen v galeriji Ingoličevih osebnosti je Tinka, najsi tudi ji v dejanju ni dodeljena kdove kako znatna vloga. Ta tiha, dobra žena, ena tistih vdanih, na videz slabotnih duš, ki jim ni za ljubljenega človeka nobena žrtev prevelika, terja zase edinole moževo ljubezen, a še te se je voljna odreči, ko gre za njegov blagor; ali ko Marko v svoji stiski docela omaga, se njena nežnost nenadoma izprevrže v pogumno odločnost, kakršne so menda zmožne le ženske te vrste — in ravno po tej svoji nevsiljivi, skromni veličini spada Tinka med človeško najmikavnejše, najlepše in najenotnejše postave celotnega romana.

Dasi Ingoličevi psihologiji v splošnem ni mogoče očitati bistveno važnih napak, je njegova utemeljitev notranjega razvoja nekaterih osebnosti vendarle ponekod ostala šibka. Tako je že Markov izbruh v spopadu z očetom (str. 170) preveč nenaden, napetost med očetom in sinom ne rase med dejanjem dovolj stopnjevano in stanovitno do nekega nevzdržnega viška, čigar nujna posledica bi morala biti Markova nepričakovana odločnost; ta drzni nastop dotlejšnjega slabiča zategadelj človeka skorajda presenetiti, naj je sicer njegov odpor do domačega življenja in očeta še tako razumljiv. Prenagla je nadalje Knezova delna izpreobrnitev po Ančkini zakonski polomiji in njenem povratku v domačo hišo (str. 293). Prav tako sta prehitra, v samem dejanju psihološko premalo pripravljena tudi konec Markove ljubezni do Jane in njegova vrnitev k ženi Tinki; čeprav je njegova slabost do Jane nemara res le zakrinkan izraz njegovega brezupnega hrepenenja po osvoboditvi iz spon domačega življenja v Jamah in po študiju, ki ga je moral po očetovi volji zapustiti, vendar ni povsem verjetno, da bi mogel človek njegovega kova takšno mogočno čustvo tako nanagloma preboleti. Sploh je Markovo razmerje do Jane nekam problematično. Poudarjanje, da gre prav za prav zgolj za zopetno prebujenje nekdanje mladostne ljubezni, ni docela pre-

pričevalno, saj se ljubimca ob prvem ponovnem srečanju niti ne spoznata. Ta moment je pisatelj očitvidno vnesel v Markovo in Janino zgodbo z namenom, da bi podprl svojo razlago Markove ljubezni kot nezavednega čustvenega upora zoper zaslužnjenost v domači hiši; kljub temu pa si bralec ni prav vselej na jasnem, kaj naj bi sodil o tej njegovi strasti, v katere razvoju je mestoma le preočitno čutiti poseg avtorjeve roke. Rahla senca nepojasnenosti leži tudi na Markovem razmerju do Tinke; sploh je videti, da pisatelj izredno zamotanemu psihološkemu problemu tega ljubezenskega trikotnika le ni bil docela kos, zakaj njegov pogled na ljudi je bržčas še zmeraj malce preveč preprost, da bi se mu prav do kraja razodeli tisti najgloblji, najkočljivejši psihološki odtenki, ki so predvsem značilni za čustvena doživetja te vrste.

Svoje ljudi in dogodke, ki jih opisuje, gleda Ingolič tudi s sociološkim očesom in tako ni v svojem romanu zajel življenja splavarjev kot nevtralen opazovalec, temveč ga presoja tudi kot pereče socialno vprašanje. Splavarski poklic je po svojem družbenem položaju nekam neopredeljen, splavar ni ne kmet ne delavec v običajnem pomenu besede. Nenavadno zanimivih psiholoških posledic tega dejstva Ingolič ni spregledal; prebujanje življenjske in socialne zavesti splavarjev, ki niha med nekakšnim lumpenproletarskim anarhizmom, med kmečko konservativnostjo in aktivizmom kakega Žime, ta počasni in mučni proces je celó ogrodje druge glavne zgodbe romana, ki teče vzporedno s povestjo Knezove družine, doseže svoj višek z zmagovito stavko splavarjev ter se konča s porazom, ki ga dožive ob ustanavljanju svojega društva. Manj srečno se je izživela prizadetost pisatelja kot socialno čutečega ocenjevalca življenja v njegovem razmerju do Kneza, ki mu Ingolič ni povsem nepristranski sodnik. Spor z najboljšima kormonišema Mihom in Tomažem, nenadni vzpon njegovega propadlega konkurenta Škrbinjeka, polom njegovega poskusa, da bi osleparil kmeta Robnika za njegovo posestvo, Ančkina zakonska tragedija, ki ga stane težke tisočake, splavarska stavka, razkol v družini — niti ene same nesreče ni pisatelj ostal Knezu dolžan. Videti je, da se je Ingolič v tem primeru premalo zavedal, da kritično gledanje na družbene pojave še ne upravičuje umetnika, da bi na tak način krojil pravico in odmerjal kazen svojim osebnostim, da je v umetniških predelih edinole življenjska resničnost tista instanca, ki sme z geslom »Maščevanje je moje, jaz bom vračnik« soditi nad početjem ljudi ter jih tudi kaznovati. Tako se konča zgodba Knezove družine s skoraj idilično poravnavo: spori se uglade, Drejču, Marku in Tinki se uresničijo njihova hrepenenja. Le splavarji bodo živeli v bedi in trpljenju kakor doslej, z Drejčem in Mihom jim verjetno že raseta Knezova naslednika, njim pisatelj ni mogel pričarati sreče, njihov življenjski problem je ostal odprt.

Ob koncu je treba omeniti še neko pomanjkljivost Ingoličevega pisateljevanja, ki je tudi s tem romanom še ni do konca prebolel. To je premajhna kultiviranost njegovega pripovedniškega izraza, ki bi mu pogostoma ne bil v kvar kanček tistega neopaznega raffinementa, tiste umetniške uglajenosti, ki je plod trajne in skrbne artistske samovzgoje in ki nikakor ni nezdržljiva tudi s stilistično preprostostjo. V svoji težnji po strogi realistični objektivnosti in v svojem odporu zoper vsakršno umetničenje posveča Ingolič tej strani svojega pisanja premalo pozornosti. Zlasti prehodi, s katerimi uvaja premi govor, zvene ponekod malce feljtonistično; vse preveč stalno se ponavljajo splošni, nedoločni in glede karakterizacije ljudi in situacije neplodni izrazi, kakor so »je nadaljeval«, »je pripovedovala« in podobni. »Marko, pusti, naj povem do konca!« je spregovorila Jana in se iztrgala iz njegovih rok. »Lepo mi je bilo, ko sem te srečala po tolikih letih...« piše Ingolič

na str. 237. A ne da bi zamenjal eno samo besedico, bi mogel doseči ugodnejši estetski učinek ter bi prizor vse nazorneje zaživel pred bralčevimi očmi, če bi le za spoznanje izpremenil stavkovni red: »Jana se je iztrgala iz njegovih rok. ‚Marko, pusti, naj povem do konca!‘ je spregovorila. ‚Lepo mi je bilo...‘« — itd. V seznam Ingoličevih izraznih ohlapnosti spada tudi prepogosta raba veznika »pa«, ki po vsem videzu neredko izvira iz stilistične zadrege.

Kljub navedenim pridržkom je treba naposled ponovno poudariti, da pomeni »Na splavih« pomembno stopnjo v pisateljevem umetniškem razvoju. Ingolič, ki ga glede resnega pojmovanja pisateljskega poklica doseže malokateri naš mlajši pripovednik, se polagoma, toda zelo zanesljivo razvija v eno najizrazitejših osebnosti naše povojne proze in pričujoče delo se kljub vsemu uvršča med najzanimivejše in najtehtnejše plodove slovenskega romanopisja poslednjih let.

Ivo Brnčić

FRANA ERJAVCA »ZBRANO DELO« IV. Uredil dr. Anton Slodnjak. — Videti je, da je Fran Erjavec tudi še danes zanimiv in aktualen. Njegova proza je klena in slikovita, vseskozi doživljena, njegov jezik nenavadno čist. Gotovo je res, da predstavlja še posebno za svoj čas nenavadno kulturno dejanje. Menda je pisal Erjavec z Josipom Stefanom vred res »najboljšo slovensko prozo svoje dobe« (P. Grošelj v Proteu, št. 6—7). Današnja mladina pa sega po Erjavcu predvsem radi predmeta, s katerim se je ta naš prvi zoolog-učenjak bavil vse življenje: radi prirodoznanstva, ki ga je umel tako lepo podajati v poljudni obliki. A čeprav je založba z urednikom in sodelavcem vred brez dvoma opravila lepo in veliko delo, čeprav so knjige dragocen dokument Erjavčevega slovstvenega udejstvovanja, vendar te izdaje ne moremo biti vseskozi veseli. Služila bo zelo mnogim učiteljem kakor učencem, a prav s te, prirodopisne strani se nam javljajo pomisleki.

Najprej: Erjavec je posvetil svoje sile pretežno prirodopisju, težišče te izdaje pa je vseskozi literarno. Sam urednik pravi v uvodu k prvemu delu o Erjavcu: »Zavedal se je, da tvori leposlovje sicer najvišjo obliko (podčrtal por.) kulturnega izživljanja nekega narodnega organizma...«. Te izjave mnogi gotovo ne bodo hoteli podpisati in tudi jaz se energično branim sprejeti nazor, da bi bilo udejstvovanje v kateri koli drugi umetnosti nujno nižje vrste, kakor udejstvovanje v literaturi — isto pa velja tudi za znanosti. Možno kakor Newton, Lamarck, Pasteur ali Mendeljejev i. dr. so gotovo v vsakem oziru enakovredni genijem literature in drugih umetnosti. A čeprav je znanstvenik »svečenik in glasnik vse človeštvo objemajoče znanstvene resnice« (P. Grošelj Proteus 6—7), vendar ni mogoče reči, da znanstveno delovanje ne vpliva bistveno na narodno življenje. Največji znanstveniki so potrebovali pri svojem delu zelo mnogo čustva in fantazije. O skromnih znanstvenih delavcih pa je mogoče le reči, da je njihovo delovanje na splošno bolj koristno, kakor delovanje le povprečnih umetnikov. Vzrok temu je veličina objektivne resnice, kateri so se skušali marljivo in vestno približati. Zato se ne moremo strinjati z urednikom, ako govori v istem uvodu naravnost o »prirodopisni Schmidtovi in Dežmanovi psihozi«. Slovenci moramo biti tujerodcu, Pešernovemu prijatelju Ferdinandu Schmidtu le hvaležni, da je svoje neutrudno delo posvetil naši domovini in postal tako faktično naš rojak; celo kasnejši odpadnik Dežman ima za nas brez dvoma zasluge.

Pretežno literarna usmerjenost te izdaje Erjavčevih del je vplivala na to, da je ostala v prirodopisnem oziru nezadovoljiva in to kljub temu, da sta z urednikom sodelovala dva prirodopisca, Božidar Podnebšek in Rafael Bačar. Omenjena pri-